

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

**Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»**

з теми **ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ КУЛЬТУРИ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ
«МИСТЕЦТВО»**

Виконала: здобувачка вищої освіти
освітньої програми «Початкова освіта»
спеціальності 013 Початкова освіта
заочної форми здобуття вищої освіти
Халащук Андріана Андріївна

Керівник: Борисова Т.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музичного мистецтва

Рецензент: Бахмат Н.В.,
доктор педагогічних наук, професор

Кам'янець-Подільський, 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	7
1.1. Наукове підґрунтя та стан розробленості проблеми	7
1.2. Сутність та структура вокально-хорової культури молодших школярів.	13
1.3. Педагогічні та вікові передумови формування вокально-хорових умінь у молодших школярів	17
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»	26
2.1. Організаційно-педагогічні умови формування вокально-хорової культури молодших школярів	26
2.2. Методика формування вокально-хорової культури молодших школярів у процесі вивчення інтегрованого курсу «Мистецтво»	33
2.3. Експериментальна перевірка ефективності методики формування вокально-хорової культури молодших школярів	40
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ	65
Додаток А. Діагностичний інструментарій дослідження	65

ВСТУП

Мистецька освіта посідає особливе місце в розвитку особистості молодшого школяра, оскільки саме в перші роки навчання формується світ емоцій, смаків, настанов, інтересів і базових естетичних уявлень дитини. В умовах реалізації Концепції «Нова українська школа», яка акцентує на компетентнісному навчанні, особистісному розвитку, творчості та емоційно-ціннісному ставленні до світу, значно зростає роль уроків інтегрованого курсу «Мистецтво». Оновлений підхід до мистецької освіти передбачає створення вільного, емоційно насиченого освітнього середовища, у якому дитина відчуває себе активним учасником творчого процесу та має змогу розкривати власний потенціал.

Одним із важливих напрямів цього розвитку є формування вокально-хорової культури, яка визначає не лише музичний розвиток молодшого школяра, а й становлення його соціальних, комунікативних і духовних якостей. Хоровий спів сприяє розвитку інтонаційного слуху, ритмічного чуття, мовленнєвої та дихальної культури, емоційної чутливості, зосередженості та здатності до взаємодії. Крім того, хоровий спів забезпечує дитині перший досвід колективної творчості, а отже – створює умови для формування цінностей партнерства, солідарності, взаємодопомоги, що надзвичайно важливо в сучасному соціальному контексті [6].

У вітчизняній музично-педагогічній науці проблема вокально-хорового розвитку дітей розглядалася у дослідженнях Н. Бабіченко, О. Сбітнєвої, В. Міщедченко, Л. Гасенко, К. Дронової, Т. Рублі та інших учених [1; 31; 7; 12; 30]. Їхні праці присвячені методиці хорового співу, особливостям розвитку дитячого голосу, формам і методам вокальної роботи з учнями різного віку. Разом із тим, більшість напрацювань зосереджуються на традиційній системі музичної освіти, тоді як сучасні тенденції – інтегроване навчання, міжмистецький підхід та технології емоційно-ціннісного досвіду –

потребують нового переосмислення вокально-хорової діяльності саме в контексті курсу «Мистецтво».

Зарубіжні дослідження (Е. Гордон, Г. Велч, К. Свонсон) підкреслюють роль співу у розвитку емоційного інтелекту, внутрішньої мотивації, творчого мислення, здатності до концентрації та саморегуляції [9; 5; 52]. Вони також акцентують на важливості раннього залучення дітей до співу як природного інструмента музичного розвитку. У країнах Європи та США практикуються моделі, у яких хоровий спів інтегрується з рухом, театралізацією, візуальним мистецтвом і навіть елементарною інструментальною практикою – такі підходи значно підвищують мотивацію і рівень музичного сприймання школярів.

В українській школі інтегрований курс «Мистецтво» відкриває широкі можливості для такого підходу, оскільки він пов'язує музику, образотворче мистецтво, хореографію, елементи театру, дозволяючи учневі сприймати мистецтво не фрагментарно, а цілісно. Пісня у межах цього курсу перестає бути лише вокальним матеріалом – вона стає основою художньо-творчої діяльності: діти проживають її через спів, рух, ритм, колір, образи, драматизацію. Саме така інтеграція створює оптимальні умови для природного, емоційно забарвленого розвитку вокально-хорової культури.

Актуальність дослідження підсилюється тим, що на практиці вчителі початкової школи часто відчують труднощі:

- бракує методичних розробок саме для інтегрованих уроків «Мистецтва»;
- не завжди враховуються психофізіологічні особливості дитячого голосу;
- недостатньо використовуються можливості міжмистецької інтеграції;
- вимагає оновлення система добору репертуару для НУШ;
- потрібні науково обґрунтовані критерії оцінювання вокально-хорових умінь молодших школярів.

Таким чином, існує суперечність між потенціалом інтегрованого курсу «Мистецтво» щодо формування вокально-хорової культури та недостатньою розробленістю методики реалізації цього потенціалу у практиці початкової школи. Саме це зумовило вибір теми роботи.

Об'єкт дослідження – процес мистецької освіти молодших школярів.

Предмет дослідження – методика формування вокально-хорової культури молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методики формування вокально-хорової культури молодших школярів.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність і структуру вокально-хорової культури молодших школярів; визначити психолого-педагогічні особливості вокально-хорової діяльності дітей молодшого шкільного віку.

2. Обґрунтувати педагогічні умови формування вокально-хорової культури в НУШ.

3. Розробити, апробувати й оцінити ефективність методики формування вокально-хорових умінь молодших школярів процесі вивчення інтегрованого курсу «Мистецтво».

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз, узагальнення, порівняння, систематизація;
- емпіричні: спостереження, анкетування, тестування;
- педагогічний експеримент;
- методи математичної статистики.

Гіпотеза дослідження: формування вокально-хорової культури молодших школярів буде ефективним, якщо реалізувати педагогічні умови та застосувати цілісну методику, що поєднує вокально-слухові вправи й інтегровану художню діяльність.

Наукова новизна дослідження полягає в розробленні й експериментальному обґрунтуванні методики формування вокально-хорової

культури засобами інтегрованого курсу «Мистецтво», що враховує вікові особливості молодших школярів, можливості інтеграції мистецтв та сучасні освітні технології.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання розробленої методики у практиці роботи вчителів початкової школи, у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, а також у подальшій науково-методичній роботі.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексне теоретичне й експериментальне дослідження проблеми формування вокально-хорової культури молодших школярів у процесі вивчення інтегрованого курсу «Мистецтво» в умовах Нової української школи. На основі аналізу філософських, психологічних, педагогічних і мистецтвознавчих джерел, а також результатів педагогічного експерименту встановлено сутність, структуру та педагогічні умови ефективного формування вокально-хорової культури учнів початкової школи.

У теоретичній частині роботи обґрунтовано, що вокально-хорова культура молодших школярів є інтегрованою якістю особистості, яка формується на основі взаємодії п'яти взаємопов'язаних компонентів: когнітивного (музичні знання, уявлення про вокальне мистецтво), технічного (вокально-слухові навички, дихання, дикція), емоційно-образного (здатність до емоційного переживання музики), соціально-комунікативного (ансамблева взаємодія, комунікація) та творчо-діяльнісного (імпровізація, інтерпретація). Вивчення наукових праць українських та зарубіжних дослідників (Г. Падалка, О. Ростовський, Л. Масол, Н. Кисельова, З. Кодай, К. Орф, Н. Arpfelstadt, G. Welch та ін.) дало можливість узагальнити найважливіші концепти музичної педагогіки та визначити методичні підходи, що забезпечують цілісний розвиток вокально-хорових компетентностей учнів молодшого шкільного віку.

У роботі доведено, що інтегрований курс «Мистецтво» створює унікальні можливості для розвитку вокально-хорової культури, оскільки поєднує різні види мистецтва – музику, рух, слово, образотворчість, драматизацію – у єдине художнє ціле. Це відповідає природі музичного сприймання дітей молодшого віку та сприяє активному залученню учнів до творчої діяльності, розкриттю їхньої емоційності, художньої фантазії та здатності до співтворчості. Інтеграція мистецтв дозволяє реалізувати

принцип багатоканальності сприйняття, що є особливо важливим для дітей молодшого шкільного віку з їхньою полімодальною перцепцією.

На основі аналізу наукових джерел і педагогічної практики визначено та теоретично обґрунтовано дві ключові педагогічні умови ефективного формування вокально-хорової культури учнів початкової школи в контексті НУШ:

– систематичне застосування вокально-слухових вправ, спрямованих на розвиток дихання, артикуляції, інтонації, ритму та ансамблевої взаємодії. Ця умова передбачає щоденне виконання спеціально розробленого комплексу вправ, що забезпечує поступове формування стійких вокальних навичок, розвиток музичного слуху та фонаційної витримки.

– Інтеграція різних видів мистецької діяльності в процесі вивчення вокально-хорового матеріалу, що забезпечує емоційну наснаженість, художньо-образний розвиток і творчу активність учнів. Ця умова реалізується через поєднання співу з музично-руховими вправами, драматизацією, жестовим диригуванням, образотворчою діяльністю та творчими імпровізаціями.

Діагностичний інструментарій, розроблений з урахуванням вікових особливостей учнів початкової школи, забезпечив високу об'єктивність отриманих даних завдяки чітким критеріям оцінювання та стандартизованим процедурам фіксації результатів. Використання однакових діагностичних матеріалів на констатувальному та контрольному етапах дослідження дозволило провести репрезентативне порівняння отриманих результатів.

Встановлено критерії сформованості вокально-хорової культури (інтонаційний, ритмічний, виразнісний, ансамблевий, творчий) та розроблено рівні її сформованості (низький, середній, достатній) з чіткими показниками для кожного рівня.

У процесі педагогічного експерименту реалізовано цілісну методику формування вокально-хорової культури, що включала авторські й адаптовані вправи (дихальних, артикуляційних, інтонаційних, ритмічних, рухових,

драматизаційних та творчих), добір репертуару, відповідного до вікових можливостей дітей, а також застосування інтегрованих форм художньої діяльності.

Експериментальна методика була впроваджена в 3 класі та охопила всі змістові блоки курсу «Мистецтво».

Порівняльний аналіз результатів констатувального та формувального етапів експерименту засвідчив суттєве підвищення рівня сформованості вокально-хорової культури в учнів експериментального класу. Зокрема:

- частка учнів із достатнім рівнем інтонаційної точності зросла з 13,7% до 54,5% (понад 4 рази);
- ритмічна організованість і темпостабільність покращилися з 13,7% до 54,5% (понад 4 рази);
- емоційно-образна виразність співу зросла з 13,7% до 50,0% (майже у 4 рази);
- ансамблеві навички (слухання партнера, одночасність вступів, динамічна узгодженість) покращилися з 13,7% до 50,0% (понад 3,5 рази);
- рівень творчої активності й здатності до імпровізації підвищився з 14,3% до 50,0% (понад 3,5 рази).

У контрольному класі динаміка була незначною (покращення показників на 4,8-9,5%), що підтвердило результативність саме запропонованої методики та довело необхідність систематичного застосування вправ і інтеграції мистецтв.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у:

- вивченні можливостей цифрових технологій для розвитку вокально-хорових умінь молодших школярів;
- розробленні методики дистанційного вокального навчання;
- розширенні інтеграції мистецьких видів діяльності (музика – хореографія – театр – медіамистецтво);
- дослідженні впливу міжпредметних зв'язків на художньо-творчий розвиток дітей;

- адаптації методики для дітей з особливими освітніми потребами;
- розробці інструментів діагностики вокально-хорового розвитку учнів.

Отже, поставлена мета кваліфікаційної роботи досягнута, а гіпотеза підтверджена: формування вокально-хорової культури молодших школярів буде ефективним, якщо реалізувати визначені педагогічні умови та застосувати цілісну методику, що поєднує вокально-слухові вправи й інтегровану художню діяльність. Експериментально доведено, що запропонована методика забезпечує значне підвищення рівня вокально-хорової культури учнів та сприяє цілісному розвитку їхньої особистості.

Таким чином, виконане дослідження робить внесок у теорію та методику музичної освіти молодших школярів і має важливе значення для подальшого розвитку національної системи мистецького навчання в умовах Нової української школи. Отримані результати можуть бути використані для вдосконалення освітніх програм у ЗЗСО, розробки навчально-методичних посібників та підвищення якості мистецької освіти в українській початковій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабіченко Н. Методика хорового співу. Київ: Музична Україна, 2010. 215 с.
2. Белкіна О. Музична імпровізація та творчі завдання на уроках мистецтва. Київ: Педагогічна думка, 2021. 144 с.
3. Белкіна О. В. Розвиток творчої активності молодших школярів на уроках мистецтва. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*. 2021. Вип. 11. С. 20–25.
4. Ведмедеря М. «Осінь золота». Пісні для дітей. Київ: Музична Україна, 1995. 64 с.
5. Велч Г. Психофізіологічний ефект дитячого співу. Київ: Наукова думка, 2008. 192 с.
6. Верховинець В. Методика музичного виховання дітей. Київ: Музична Україна, 1972. 245 с.
7. Гасенко Л. Емоційно-ціннісна природа вокально-хорової діяльності молодших школярів. *Педагогіка і психологія*. 2014. № 2. С. 25–32.
8. Голуб Г. Вокальна техніка та резонанс у дитячому співі. *Мистецтво та освіта*. 2017. № 3. С. 28–33.
9. Гордон Е. Теорія музичного навчання. Київ: Музична Україна, 2007. 324 с.
10. Давидова Н. Розвиток метроритмічного чуття у молодших школярів. *Початкова школа*. 2019. № 5. С. 24–27.
11. Державний стандарт початкової освіти. Міністерство освіти і науки України. 2018. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2018/11.02.derzhavnij-standart.pdf/>
12. Дронова К. Добір репертуару для дитячих хорів. Київ: Музична Україна, 2008. 168 с.
13. Жилінський О. Твори для дітей. Київ: Музична Україна, 2000. 120 с.

14. Заболоцька О. Здоров'язбережувальні технології на уроках музики. *Мистецтво та освіта*. 2018. № 4. С. 45–49.
15. Заболоцька О. С. Сучасні підходи до вокального виховання молодших школярів. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*. 2019. Вип. 9. С. 44–50.
16. Кисельова Н. Використання українського народнопісенного матеріалу в початковій школі. Харків: Основа, 2020. 132 с.
17. Кисельова Н. В. Українська народна пісня в музичному розвитку дітей молодшого шкільного віку. Київ: Науковий світ, 2016. 215 с.
18. Колотило О. Синтез мистецтв у художньо-естетичному розвитку молодших школярів. Київ: Видавничий дім «Сам», 2016. 198 с.
19. Королюк С. Дихальна гімнастика для дітей. Київ: Здоров'я, 2011. 96 с.
20. Лобова О. Інтегрований курс «Мистецтво»: теоретичні засади. *Педагогіка мистецтва*. 2017. № 1. С. 45–52.
21. Масол Л. Інтеграція мистецтв у сучасній початковій школі. Харків: Ранок, 2017. 198 с.
22. Масол Л. М. Інтегрований курс «Мистецтво» у Новій українській школі: теорія і методика. Київ: Педагогічна думка, 2021. 280 с.
23. Масол Л. М. Методика викладання музичного мистецтва в початковій школі. Харків: Веста, 2008. 256 с.
24. Міщедченко В. Анатомо-фізіологічні особливості дитячого голосу. *Музичне мистецтво в початковій школі*. 2012. № 3. С. 56–61.
25. Николаєва О. Основи вокальної техніки. Київ: Музична Україна, 2005. 184 с.
26. Орлов В. Хоровий клас у початковій школі. Київ, 1991. 158 с.
27. Падалка Г. Компетентнісний підхід до мистецької освіти. Київ: Педагогічна думка, 2019. 320 с.
28. Ростовський О. І. Індивідуалізація навчання співу молодших школярів. *Мистецтво та освіта*. 2020. № 2. С. 10–15.

29. Ростовський О. Цифрові технології для розвитку музичних здібностей молодших школярів. *Інформаційні технології в освіті*. 2020. № 3. С. 89–95.
30. Рубля Т. Особливості розвитку дитячого голосу. Львів: Сполом, 2013. 142 с.
31. Сбітнева О. Вокально-хорова культура як інтегративна якість учня. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*. 2015. Вип. 5. С. 14–19.
32. Трансдисциплінарний вимір підготовки фахівців мистецького профілю : колективна монографія. Ч. 1 / Т. Бондар та ін. ; за заг. ред. А. Козир. Київ: Вид-во “Світ знань”, 2023. 364 с.
33. Філіпс М. Вплив співу на розвиток дитини. Київ: Освіта, 2015. 176 с.
34. Шамо І. «Пісенька про ялиночку». Дитячі пісні. Київ: Музична Україна, 1980. 48 с.
35. Щеглова Т. Інклюзивна музична освіта. *Спеціальна педагогіка*. 2018. № 2. С. 67–73.
36. Щеглова Т. А., Заболоцька О. В. Сучасні тенденції інклюзивної мистецької освіти. *Special Education: Theory and Practice*. 2021. № 1. С. 78–85.
37. Apfelstadt H. First Steps in Teaching Creative Movement to Children. New York: McGraw-Hill, 2001. 185 p.
38. Brown J. K. Building Choral Tone in the Children's Choir. *Choral Journal*. 2002. Vol. 43, No 10. P. 21–29.
39. Campbell D. The Mozart Effect for Children. New York: HarperCollins, 2000. 288 p.
40. Campbell P. S. Songs in Their Heads: Music and Its Meaning in Children's Lives. Oxford: Oxford University Press, 2010. 266 p.
41. Gordon E. Learning Sequences in Music: A Contemporary Music Learning Theory. Chicago: GIA Publications, 2012. 450 p.
42. M. The Singer's Anatomy: A Guide to the Structure and Function of the Vocal Mechanism. New York: Oxford University Press, 2014. 234 p.

43. Hennessy S. *Coordinating Music Across the Primary School*. London: Routledge, 1998. 212 p.
44. Kodály Z. *The Selected Writings of Zoltán Kodály*. London: Boosey & Hawkes, 1974. 280 p.
45. Miller R. *The Structure of Singing: System and Art in Vocal Technique*. New York: Schirmer Books, 1996. 400 p.
46. McPherson G. E. *The Child as Musician: A Handbook of Musical Development*. Oxford: Oxford University Press, 2015. 501 p.
47. Orff C. *The Orff Music Therapy: Active Furthering of the Development of the Child*. Mainz: Schott Music, 1974. 220 p.
48. Phillips Welch G. *The Musical Development and Education of Young Children*. *Handbook of Child Psychology*. 2006. Vol. 4. P. 345–368.
49. Raskin J. *The Role of Choral Singing in Child Development*. *Journal of Research in Music Education*. 2005. Vol. 53, No 2. P. 156–167.
50. Reimer B. *A Philosophy of Music Education: Advancing the Vision*. New Jersey: Prentice Hall, 2003. 387 p.
51. Swanwick K. *Teaching Music Musically*. London: Routledge, 1999. 125 p.
52. Swanson K. *Choral Singing and Self-Regulation in Children*. *International Journal of Music Education*. 2017. Vol. 35, No 3. P. 345–358.
53. Young S. *Music with the Under-Fours*. London: Routledge, 2003. 143 p.
54. Welch G. F. *Singing and Vocal Development*. *The Child as Musician: A Handbook of Musical Development*. Oxford: Oxford University Press, 2006. P. 311–329.